Projekt „Eesti 20. sajandi (1870–1991) sõjalise ehituspärandi kaardistamine ja analüüs”

Saka seniitraketibaas
Toila vallas
Ida-Viru maakonnas

Sisukord

1. Kohustuslikud andmed 2
2. Asukoha skeemid 3
3. Fotod 11
4. Täiendav info 53

Koostajad:
Ain Tähiste
Mart Mõniste

Kärdla
2019

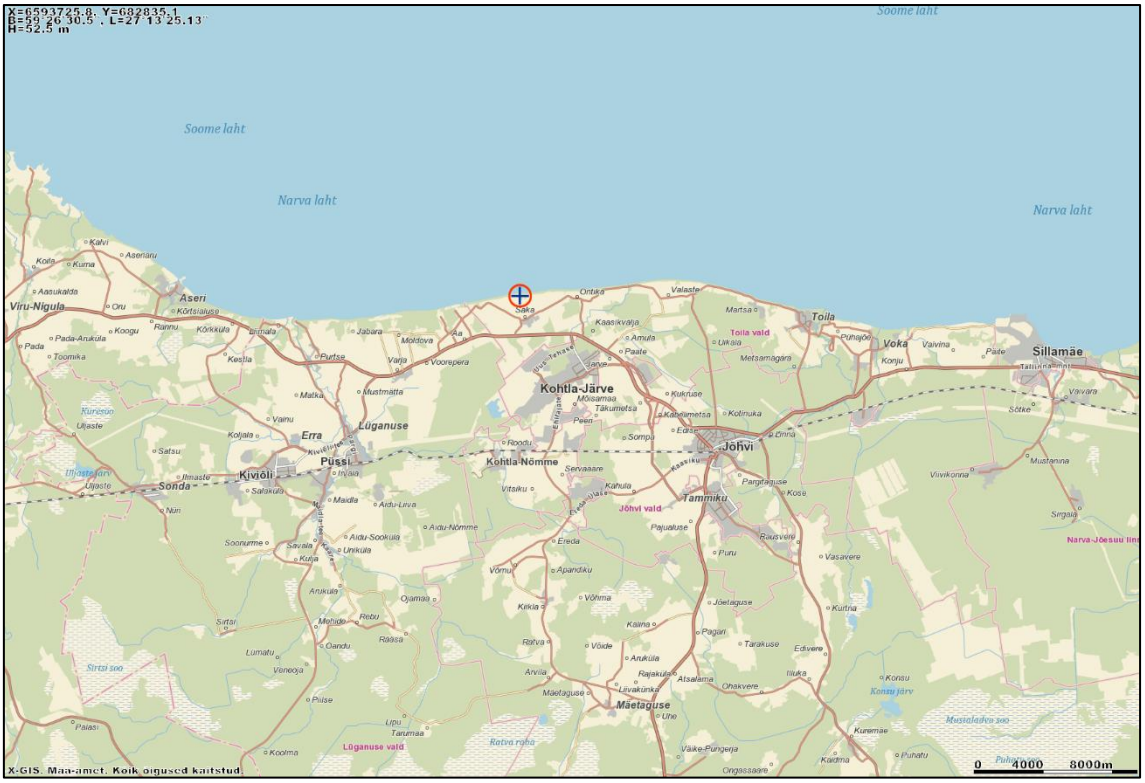
1. Kohustuslikud andmed

1.1	**Algne nimetus**	12.? seniitraketidivisjon (s/o 96423-M, kutsung „Lom“)
1.2	**Hilisem(ad), sh praegune(sed) nimetus(ed)**	Saka seniitraketibaas
1.3	**Aadress**	Ida-Viru maakond, Toila vald, Saka küla. Pankranniku (29,6 ha), tunnus: 32001:001:0136 Ninasoo (13,3 ha), tunnus: 48301:001:0300
1.4	**Koordinaadid**	59°26′30.5″, 27°13′25.13″ 6593725.8,682835.1
1.5	**Algne teave, sh ajalugu**	Ehitust alustati 1968. Väeosa lahkus ja territoorium anti üle 1993. aastal.
1.6	**Praegune funktsioon**	kasutuseta
1.7	**Seisukorra hinnang**	Stardipositsioonid hästi vaadeldavad, pole eriti võsastunud. Hoonetelt viidud laepaneelid, uksed. Kasarm ja ohvitseride elamud lammutatud.
1.8	**Ümbruse lühikirjeldus**	Asub panga serval, Tallinn-Narva maanteest 2 km põhja pool.
1.9	**Joonised**	Hoonete ja asukoha skeemid (15)
1.10	**Fotod**	Tänapäevased fotod (83)
1.11	**Seotud ehitised**	34 km lääne pool on Kutsala raketibaas
1.12	**Põhiüksus**	
1.13	**Lisateave**	
1.14	**Töö teostamise aeg**	Välitööde aeg 7.12.2018
1.15	**Koostaja andmed**	Ain Tähiste, Mart Mõniste

2. Asukoha skeemid

Skeem 1. Saka seniitraketibaas Toila vallas Ida-Virumaal. Aluskaart: Maa-ameti Geoportaal

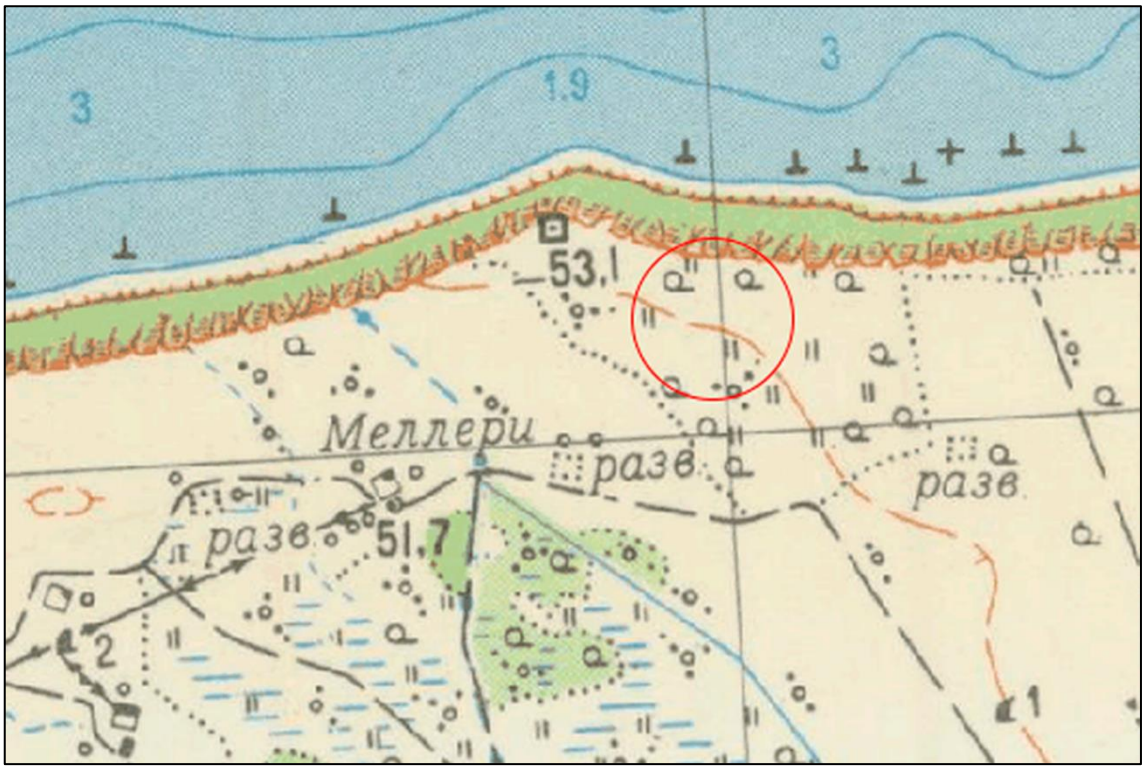
Skeem 2. Saka seniitraketibaas Toila vallas Ida-Virumaal. Aluskaart: Maa-ameti Geoportaal

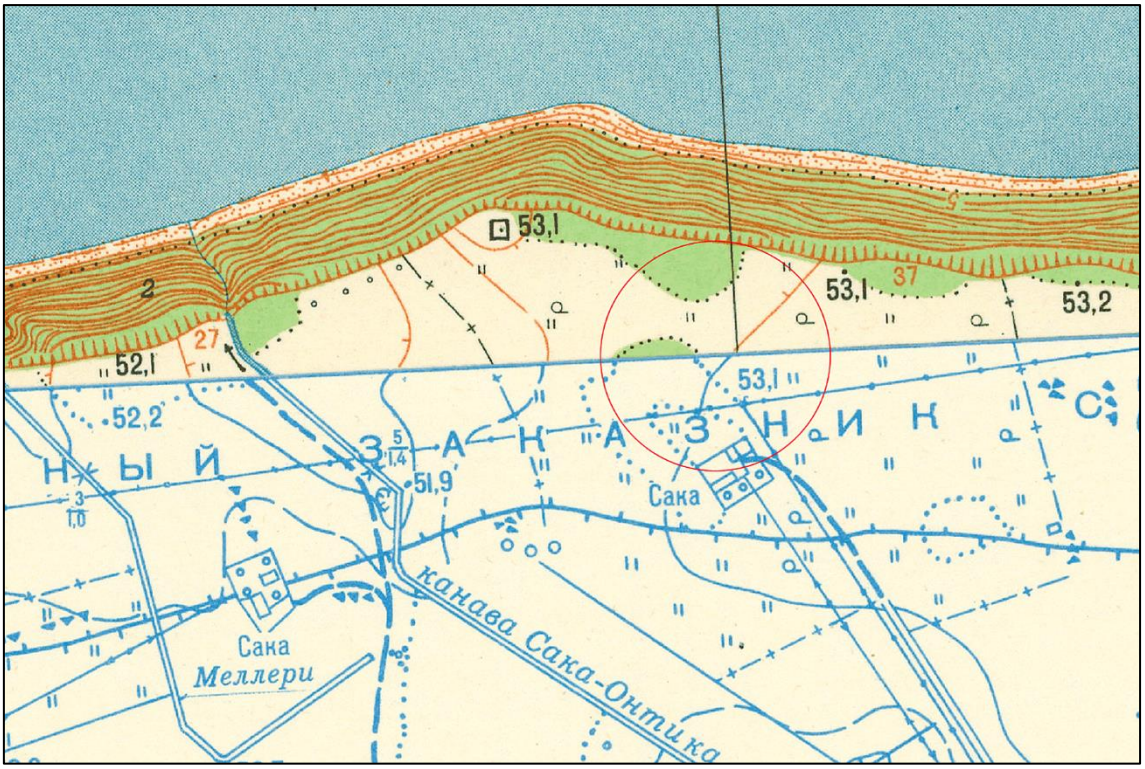
Skeem 3. Saka seniitraketibaas Toila vallas Ida-Virumaal. Aluskaart: Maa-ameti Geoportaal

Skeem 4. Saka seniitraketibaas Toila vallas Ida-Virumaal. Aluskaart: Maa-ameti Geoportaal

Skeem 5. Saka seniitraketibaas Toila vallas Ida-Virumaal. Baasi ehitus algas 1968. aastal ja sama aasta topokaardil pole ühtegi objekti ega teed. Aluskaart: Maa-ameti Geoportaal

Skeem 6. Saka seniitraketibaas Toila vallas Ida-Virumaal. 1980. aasta topokaardil on ohvitseride elamud (lammutatud). Aluskaart: Maa-ameti Geoportaal

Skeem 7. Saka seniitraketibaas Toila vallas Ida-Virumaal. 1998. aasta aerofoto.
Allikas Chrono Estonia

Skeem 8. Saka seniitraketibaas Toila vallas Ida-Virumaal. 2005. aasta aerofoto.
Allikas Chrono Estonia

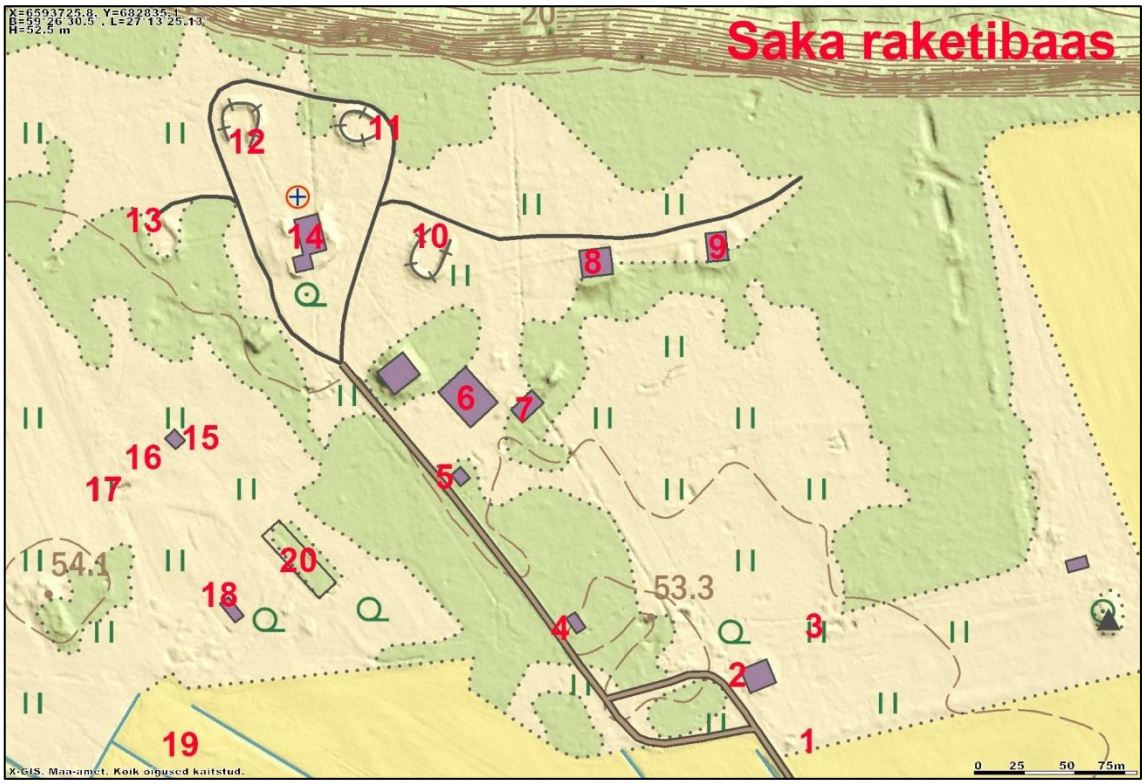
Skeem 9. Saka seniitraketibaas Toila vallas Ida-Virumaal. 2013. aasta aerofoto.
Allikas Chrono Estonia

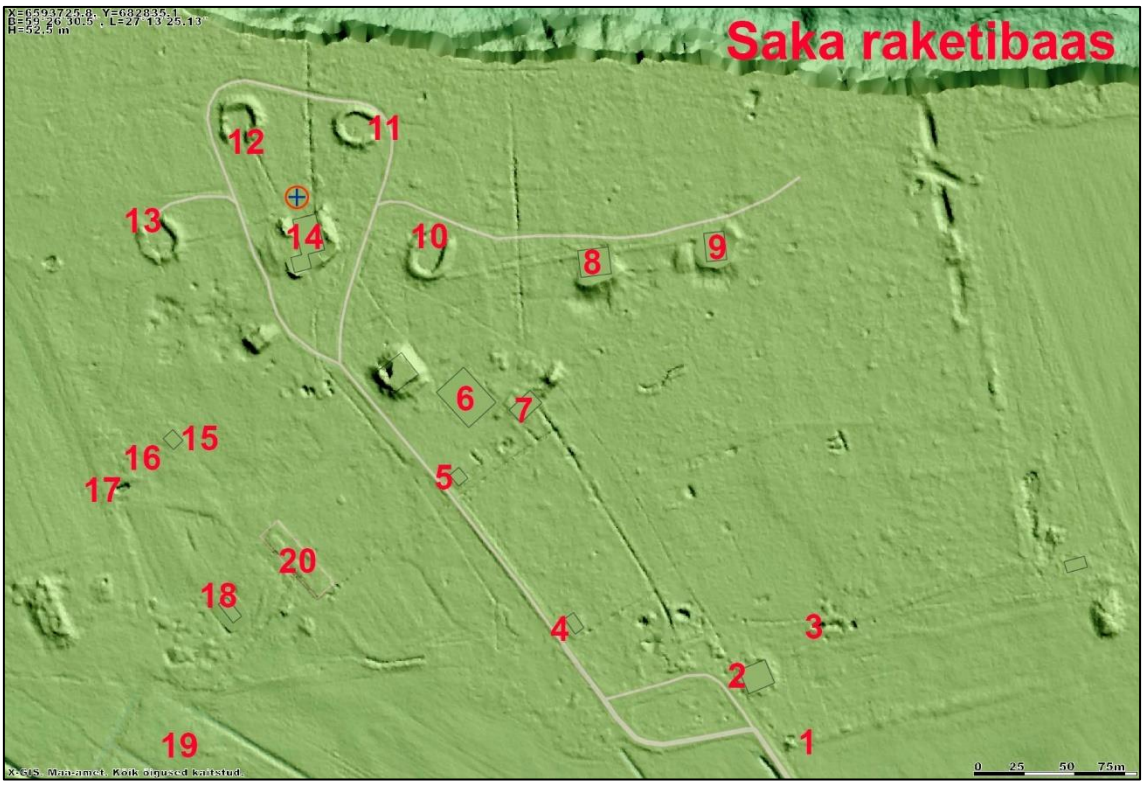
Skeem 10. Saka seniitraketibaas Toila vallas Ida-Virumaal. Raketibaasi ala 1962. aasta aerofotol. Territooriumi kirde- ja kagunurgas on talukohad, mille hoonete asukohad tänaseni maastikul märgatavad. Allikas: Maa-ameti Fotoladu

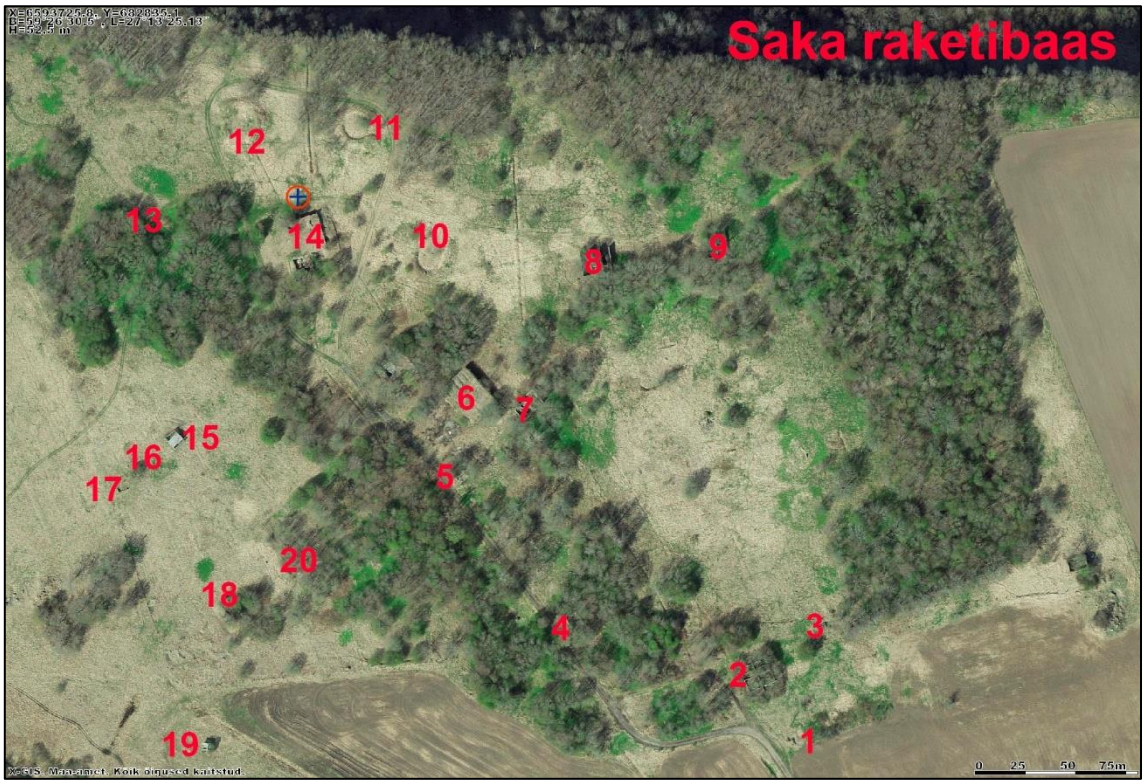
Skeem 11. Saka seniitraketibaas Toila vallas Ida-Virumaal. 2018. aasta aerofoto. Aluskaart: Maa-ameti Geoportaal

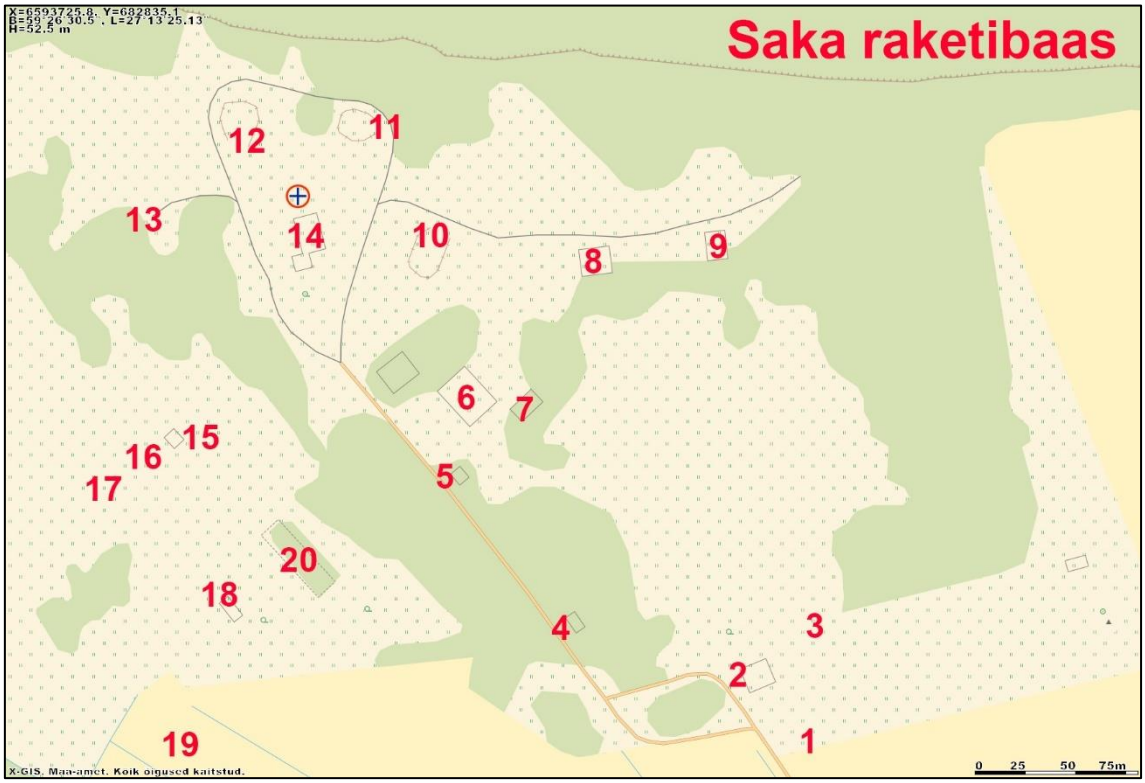
Skeem 12. Saka seniitraketibaas Toila vallas Ida-Virumaal. Aluskaart: Maa-ameti Geoportaal

Skeem 13. Saka seniitraketibaas Toila vallas Ida-Virumaal. Aluskaart: Maa-ameti Geoportaal

Skeem 14. Saka seniitraketibaas Toila vallas Ida-Virumaal. Aluskaart: Maa-ameti Geoportaal

Skeem 15. Saka seniitraketibaas Toila vallas Ida-Virumaal. Aluskaart: Maa-ameti Geoportaal

1 - dott
2 - pääsla
3 - peldik
4 – pääsla / vahtkonnahoone
5 - väike hoone
6 - garaaž 4 boksiga
7 - katlamaja
8 - garaaž 3 boksiga
9 - garaaž 2 boksiga
10-13 - stardipositsioon
14 - komandopunkt
15 - hoone
16 - vundament
17 - tellistega vooderdatud auk
18 - juurviljahoidla
19 - kaevumaja
20 - hoone (kasarmu?) a

3. Fotod

Foto numbri järel sulgudes on pildifaili number.
Nurksulgudes on objekti number asukohaskeemil.

Foto 1 (005). Saka seniitraketibaas Toila vallas Ida-Virumaal. Dott [1].
Foto Mart Mõniste 7.12.2018.

Foto 2 (002). Saka seniitraketibaas Toila vallas Ida-Virumaal. Dott [1].
Foto Mart Mõniste 7.12.2018.

Foto 3 (009). Saka seniitraketibaas Toila vallas Ida-Virumaal. Pääsla [1].
Foto Mart Mõniste 7.12.2018.

Foto 4 (010). Saka seniitraketibaas Toila vallas Ida-Virumaal. Pääsla [1].
Foto Mart Mõniste 7.12.2018.

Foto 5 (). Saka seniitraketibaas Toila vallas Ida-Virumaal. Pääsla [1].
Foto Mart Mõniste 7.12.2018.

Foto 6 (). Saka seniitraketibaas Toila vallas Ida-Virumaal. Pääsla [1].
Foto Mart Mõniste 7.12.2018.

Foto 7 (026). Saka seniitraketibaas Toila vallas Ida-Virumaal. Pääsla [1] juures on elamu vundament. Foto Mart Mõniste 7.12.2018.

Foto 8 (027). Saka seniitraketibaas Toila vallas Ida-Virumaal. Pääsla [1].
Foto Mart Mõniste 7.12.2018.

Foto 9 (016). Saka seniitraketibaas Toila vallas Ida-Virumaal. Piirdeaed.
Foto Mart Mõniste 7.12.2018.

Foto 10 (018). Saka seniitraketibaas Toila vallas Ida-Virumaal. Piirdeaia ääres on peldik [3].
Foto Mart Mõniste 7.12.2018.

Foto 11 (021). Saka seniitraketibaas Toila vallas Ida-Virumaal. Peldik [3].
Foto Mart Mõniste 7.12.2018.

Foto 12 (025). Saka seniitraketibaas Toila vallas Ida-Virumaal. Peldik [3].
Foto Mart Mõniste 7.12.2018.

Foto 13 (029). Saka seniitraketibaas Toila vallas Ida-Virumaal. Vahtkonnahoone [4].
Foto Mart Mõniste 7.12.2018.

Foto 14 (030). Saka seniitraketibaas Toila vallas Ida-Virumaal. Vahtkonnahoone [4].
Foto Mart Mõniste 7.12.2018.

Foto 15 (033). Saka seniitraketibaas Toila vallas Ida-Virumaal. Vahtkonnahoone [4]. Foto Mart Mõniste 7.12.2018.

Foto 16 (035). Saka seniitraketibaas Toila vallas Ida-Virumaal. Vahtkonnahoone [4] seinad on kaunistatud temaatiliste pannoodega. Foto Mart Mõniste 7.12.2018.

Foto 17 (039). Saka seniitraketibaas Toila vallas Ida-Virumaal. Vahtkonnahoone [4].
Foto Mart Mõniste 7.12.2018.

Foto 18 (040). Saka seniitraketibaas Toila vallas Ida-Virumaal. Vahtkonnahoone [4].
Foto Mart Mõniste 7.12.2018.

Foto 19 (044). Saka seniitraketibaas Toila vallas Ida-Virumaal. Vahtkonnahoone [4].
Foto Mart Mõniste 7.12.2018.

Foto 20 (049). Saka seniitraketibaas Toila vallas Ida-Virumaal. Vahtkonnahoone [4] seinale on maalitud Saka raketiväelaste kõige tähtsam ülesanne – kaitsta suure Lenini linna Leningradi.
Foto Mart Mõniste 7.12.2018.

Foto 21 (050). Saka seniitraketibaas Toila vallas Ida-Virumaal. Vahtkonnahoone [4]. Foto Mart Mõniste 7.12.2018.

Foto 22 (051). Saka seniitraketibaas Toila vallas Ida-Virumaal. Hoone [5], taga paremal garaaž [6]. Foto Mart Mõniste 7.12.2018.

Foto 23 (053). Saka seniitraketibaas Toila vallas Ida-Virumaal. Hoone [5].
Foto Mart Mõniste 7.12.2018.

Foto 24 (055). Saka seniitraketibaas Toila vallas Ida-Virumaal. Hoone [5].
Foto Mart Mõniste 7.12.2018.

Foto 25 (056). Saka seniitraketibaas Toila vallas Ida-Virumaal. Garaaž [6].
Foto Mart Mõniste 7.12.2018.

Foto 26 (057). Saka seniitraketibaas Toila vallas Ida-Virumaal. Garaaži [6] seintel on säilinud algupärased maskeerimismaalingud. Foto Mart Mõniste 7.12.2018.

Foto 27 (060). Saka seniitraketibaas Toila vallas Ida-Virumaal. Garaaž [6].
Foto Mart Mõniste 7.12.2018.

Foto 28 (064). Saka seniitraketibaas Toila vallas Ida-Virumaal. Garaaž [6].
Foto Mart Mõniste 7.12.2018.

Foto 29 (061). Saka seniitraketibaas Toila vallas Ida-Virumaal. Garaaž [6].
Foto Mart Mõniste 7.12.2018.

Foto 30 (065). Saka seniitraketibaas Toila vallas Ida-Virumaal. Garaaž [6].
Foto Mart Mõniste 7.12.2018.

Foto 31 (071). Saka seniitraketibaas Toila vallas Ida-Virumaal. Garaaži [6] laepaneelid on olnud vajalikust pikemad. Foto Mart Mõniste 7.12.2018.

Foto 32 (075). Saka seniitraketibaas Toila vallas Ida-Virumaal. Garaaž [6].
Foto Mart Mõniste 7.12.2018.

Foto 33 (068). Saka seniitraketibaas Toila vallas Ida-Virumaal. Katlamaja [7].
Foto Mart Mõniste 7.12.2018.

Foto 34 (072). Saka seniitraketibaas Toila vallas Ida-Virumaal. Katlamaja [7].
Foto Mart Mõniste 7.12.2018.

Foto 35 (073). Saka seniitraketibaas Toila vallas Ida-Virumaal. Katlamaja [7].
Foto Mart Mõniste 7.12.2018.

Foto 36 (076). Saka seniitraketibaas Toila vallas Ida-Virumaal. Vasakul Katlamaja [7], paremal garaaž [6]. Foto Mart Mõniste 7.12.2018.

Foto 37 (078). Saka seniitraketibaas Toila vallas Ida-Virumaal. Garaaž [8].
Foto Mart Mõniste 7.12.2018.

Foto 38 (081). Saka seniitraketibaas Toila vallas Ida-Virumaal. Garaaž [8].
Foto Mart Mõniste 7.12.2018.

Foto 39 (083). Saka seniitraketibaas Toila vallas Ida-Virumaal. Garaaž [8].
Foto Mart Mõniste 7.12.2018.

Foto 40 (084). Saka seniitraketibaas Toila vallas Ida-Virumaal. Garaaž [8].
Foto Mart Mõniste 7.12.2018.

Foto 41 (085). Saka seniitraketibaas Toila vallas Ida-Virumaal. Garaaž [8].
Foto Mart Mõniste 7.12.2018.

Foto 42 (086). Saka seniitraketibaas Toila vallas Ida-Virumaal. Garaaž [8].
Foto Mart Mõniste 7.12.2018.

Foto 43 (088). Saka seniitraketibaas Toila vallas Ida-Virumaal. Garaaž [9].
Foto Mart Mõniste 7.12.2018.

Foto 44 (089). Saka seniitraketibaas Toila vallas Ida-Virumaal. Garaaž [9].
Foto Mart Mõniste 7.12.2018.

Foto 45 (090). Saka seniitraketibaas Toila vallas Ida-Virumaal. Garaaž [9].
Foto Mart Mõniste 7.12.2018.

Foto 46 (094). Saka seniitraketibaas Toila vallas Ida-Virumaal. Garaaž [9].
Foto Mart Mõniste 7.12.2018.

Foto 47 (098). Saka seniitraketibaas Toila vallas Ida-Virumaal. Stardipositsioon [10].
Foto Mart Mõniste 7.12.2018.

Foto 48 (101). Saka seniitraketibaas Toila vallas Ida-Virumaal. Stardipositsioon [11].
Foto Mart Mõniste 7.12.2018.

Foto 49 (100). Saka seniitraketibaas Toila vallas Ida-Virumaal. Komandopunkt [12].
Foto Mart Mõniste 7.12.2018.

Foto 50 (106). Saka seniitraketibaas Toila vallas Ida-Virumaal. Komandopunkt [12].
Foto Mart Mõniste 7.12.2018.

Foto 51 (108). Saka seniitraketibaas Toila vallas Ida-Virumaal. Komandopunkt [12].
Foto Mart Mõniste 7.12.2018.

Foto 52 (109). Saka seniitraketibaas Toila vallas Ida-Virumaal. Komandopunkt [12].
Foto Mart Mõniste 7.12.2018.

Foto 53 (111). Saka seniitraketibaas Toila vallas Ida-Virumaal. Komandopunkt [12].
Foto Mart Mõniste 7.12.2018.

Foto 54 (114). Saka seniitraketibaas Toila vallas Ida-Virumaal. Komandopunkt [12].
Foto Mart Mõniste 7.12.2018.

Foto 55 (119). Saka seniitraketibaas Toila vallas Ida-Virumaal. Komandopunkt [12].
Foto Mart Mõniste 7.12.2018.

Foto 56 (122). Saka seniitraketibaas Toila vallas Ida-Virumaal. Komandopunkt [12].
Foto Mart Mõniste 7.12.2018.

Foto 57 (124). Saka seniitraketibaas Toila vallas Ida-Virumaal. Komandopunkt [12].
Foto Mart Mõniste 7.12.2018.

Foto 58 (126). Saka seniitraketibaas Toila vallas Ida-Virumaal. Komandopunkt [12].
Foto Mart Mõniste 7.12.2018.

Foto 59 (129). Saka seniitraketibaas Toila vallas Ida-Virumaal. Komandopunkt [12].
Foto Mart Mõniste 7.12.2018.

Foto 60 (131). Saka seniitraketibaas Toila vallas Ida-Virumaal. Komandopunkt [12].
Foto Mart Mõniste 7.12.2018.

Foto 61 (134). Saka seniitraketibaas Toila vallas Ida-Virumaal. Komandopunkt [12].
Foto Mart Mõniste 7.12.2018.

Foto 62 (136). Saka seniitraketibaas Toila vallas Ida-Virumaal. Komandopunkt [12].
Foto Mart Mõniste 7.12.2018.

Foto 63 (138). Saka seniitraketibaas Toila vallas Ida-Virumaal. Komandopunkt [12].
Foto Mart Mõniste 7.12.2018.

Foto 64 (147). Saka seniitraketibaas Toila vallas Ida-Virumaal. Komandopunkt [12].
Foto Mart Mõniste 7.12.2018.

Foto 65 (153). Saka seniitraketibaas Toila vallas Ida-Virumaal. Komandopunkt [12].
Foto Mart Mõniste 7.12.2018.

Foto 66 (164). Saka seniitraketibaas Toila vallas Ida-Virumaal. Hoone [15].
Foto Mart Mõniste 7.12.2018.

Foto 67 (165). Saka seniitraketibaas Toila vallas Ida-Virumaal. Hoone [15].
Foto Mart Mõniste 7.12.2018.

Foto 68 (166). Saka seniitraketibaas Toila vallas Ida-Virumaal. Hoone [15].
Foto Mart Mõniste 7.12.2018.

Foto 69 (169). Saka seniitraketibaas Toila vallas Ida-Virumaal. Hoone [15].
Foto Mart Mõniste 7.12.2018.

Foto 70 (173). Saka seniitraketibaas Toila vallas Ida-Virumaal. Hoone [15].
Foto Mart Mõniste 7.12.2018.

Foto 71 (174). Saka seniitraketibaas Toila vallas Ida-Virumaal. Hoone [15].
Foto Mart Mõniste 7.12.2018.

Foto 72 (175). Saka seniitraketibaas Toila vallas Ida-Virumaal. Hoone [15].
Foto Mart Mõniste 7.12.2018.

Foto 73 (177). Saka seniitraketibaas Toila vallas Ida-Virumaal. Hoone [15].
Foto Mart Mõniste 7.12.2018.

Foto 74 (179). Saka seniitraketibaas Toila vallas Ida-Virumaal. Vundament [16].
Foto Mart Mõniste 7.12.2018.

Foto 75 (181). Saka seniitraketibaas Toila vallas Ida-Virumaal. Tellistest auk [17], tagaplaanil hoone [15]. Foto Mart Mõniste 7.12.2018.

Foto 76 (180). Saka seniitraketibaas Toila vallas Ida-Virumaal. Tellistest auk [17].
Foto Mart Mõniste 7.12.2018.

Foto 77 (184). Saka seniitraketibaas Toila vallas Ida-Virumaal. Hoidla [18].
Foto Mart Mõniste 7.12.2018.

Foto 78 (186). Saka seniitraketibaas Toila vallas Ida-Virumaal. Hoidla [18].
Foto Mart Mõniste 7.12.2018.

Foto 79 (198). Saka seniitraketibaas Toila vallas Ida-Virumaal. Hoidla [18], taga vasakul hoone [15]. Foto Mart Mõniste 7.12.2018.

Foto 80 (192). Saka seniitraketibaas Toila vallas Ida-Virumaal. Kaevumaja [19].
Foto Mart Mõniste 7.12.2018.

Foto 81 (194). Saka seniitraketibaas Toila vallas Ida-Virumaal. Kaevumaja [19].
Foto Mart Mõniste 7.12.2018.

Foto 82 (195). Saka seniitraketibaas Toila vallas Ida-Virumaal. Kaevumaja [19].
Foto Mart Mõniste 7.12.2018.

Foto 83 (197). Saka seniitraketibaas Toila vallas Ida-Virumaal. Kaevumaja [19].
Foto Mart Mõniste 7.12.2018.

4. Täiendav info

NSV Liidu ja Venemaa relvajõud Eestis 20. sajandi lõpukümnendeil. Esimene osa: ülevaade Eestis asunud NSV Liidu ja Venemaa relvajõududest (v.a. merevägi). Koostaja Jüri Pärn 2007

54. õhukaitsekorpuse 204. kaardiväe Retšitsa-Brandenburgi Punalipulisele Suvorovi ja Kutuzovi ordeniga seniitraketibrigaadile (s/o 96423, kutsung „Plot“), allus Eestis (Ida-Virumaal) 3 seniitraketidivisjoni:

1) 10. seniitraketidivisjon (s/o 96423-K, kutsung „Kaurii“) Utria (Udria) külas;
2) 11.? seniitraketidivisjon (s/o 96423-L, kutsung „Modus“) Voka külas;
3) 12.? seniitraketidivisjon (s/o 96423-M, kutsung „Lom“) Saka külas.

Kuni 1965.a-ni olid väeosa relvastuses raketikompleksid S-75, mille divisjonide jaoks rajati hoogsalt sõjaväelinnakuid ja positsioone. Eesti NSV territooriumile neid arvatavasti ei jagunud, küll aga paiknes üks selline seniitraketidivisjon (s/o 96423-G või -I?; 6.? srdn) endisel Eesti Vabariigi territooriumil Narva jõe idakaldal Ivangorodist põhja pool. Selle divisjoni raadioreleejaama 5Я62 „Tsikloida“ iseloomulikud paraboolantennid („kõrvad”) olid 1980.-te lõpul – 1990.-te algul Riigiküla kohal Narva jõe vastaskaldalt hästi näha.

1965.a sai väeosa käsu vastu võtta ja positsioonidele paigutada uued väikese tegevuskaugusega kaheraketiliste laskeseadmetega seniitraketikompleksid S-125 „Neva”, mis olid ette nähtud madalalt lendavate objektide hävitamiseks. Selleks moodustati uusi divisjone, mille majutamiseks rajati positsioonid ja linnakud Soome lahe rannikule Kirde-Eestis ning Leningradi oblastis. Lahingvalvele olevat kõik need uued divisjonid asunud 1967.a I poolel. Ilmselt noil aastail (1965–67) tekkisid ka Eestisse mainitud kolm divisjoni, ent mõni neist (nt Voka) võis lisanduda ka hiljem. Näiteks Utria sõjaväelinnaku vanimad, vägede lahkumise ajal alles olnud hooned on ehitatud 1965.a (raketihoidla ja saun), kasarmu-söökla ehitati alles 1970.a, 12 korteriga elamu 1972. aastal. Voka linnaku vanimad hooned (kasarmu-klubi ning 12-krt elamu) pärinevad 1970. aastast.

Saka linnaku hoonete ehitusaastaks on aga üleandmisakti märgitud kõigil 1968 (mis on väga ebareaalne — ent arvata võib, et esimesed sealsed hooned siiski sel aastal valmisid). 1990. a-te algul olid neis divisjonides juba moodsamad raketikompleksid S-125M1, igaühes neli 4-raketilist laskeseadeldist.

Divisjonide linnakud anti Eesti võimudele üle veebruaris–märtsis 1993, vastavalt kokkulepetele vallavalitsustega võisid mõned sõjaväelased jääda linnakuisse elama pisut kauemaks: Sakal 1. maini, Utrial 30. maini ning Vokal 1. juulini 1993.